Ministerie van Justitie en Veiligheid

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Directoraat-Generaal Rechtspleging en rechtshandhaving

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Onze referentie
8169051

Bijlage(n)
1

Datum 6 november 2026
Betreft Beantwoording resterende vragen eerste termijn van het beleidsdebat op 27 oktober 2026 over de Staat van de rechtsstaat

Naar aanleiding van de schorsing van het beleidsdebat over de Staat van de rechtsstaat op 27 oktober 2026, bied ik als bijlage bij deze brief graag de beantwoording van de nog niet beantwoorde vragen van de zijde van de Kamer uit de eerste termijn aan.

De brief bevat de beantwoording van de vragen voor de resterende thema's:
- Toegang tot het recht
- Rechtsbescherming
- AI en gegevensbescherming
- Overige vragen

Ik kijk uit naar de voortzetting van het debat op 10 november aanstaande.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,

Claudia van Bruggen

Beantwoording resterende vragen eerste termijn SJenV beleidsdebat Eerste Kamer Staat van de Rechtsstaat, 27 oktober 2026

Thema: Toegang tot het recht

Artikel 431 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering geeft een zekere bescherming tegen buitenlandse gerechtelijke uitspraken. Vindt de regering dit voldoende? Welke aanvullende waarborgen zijn er nodig? (Volt)

Antwoord
De Nederlandse rechter heeft dankzij vaste jurisprudentie op zichzelf al voldoende handvatten om de erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen uit andere landen tegen te houden.[1] Het gaat dan om landen waarmee Nederland geen verdrag heeft op dit punt.[2] Onder meer de Staatscommissie Internationaal Privaatrecht (IPR) heeft een advies uitgebracht over een aangepaste wettelijke regeling op dit punt, dus tot aanpassing van artikel 431 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Ik bestudeer momenteel op basis hiervan of en hoe een aangepaste wettelijke regeling eruit zou kunnen zien.

Welke maatregelen neemt het kabinet om de sociale advocatuur het cement van het rechtsstaat gebouw overeind te houden en te versterken? (SP, CU en VVD)

Antwoord
De sociale advocatuur is van essentieel belang voor onze democratische rechtsstaat en de toegang tot het recht. De afgelopen jaren is €154 miljoen structureel geïnvesteerd in de sociale advocatuur. Vanaf 2026 is daar nog eens €30 miljoen bij gekomen. In het huidige coalitieakkoord is in totaal € 45 miljoen beschikbaar gesteld voor de versterking van de rechtsstaat, waaronder de sociale advocatuur. Ik informeer beide Kamers vóór de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer over de exacte verdeling en bestemming hiervan. Maar, met alleen een investering in hogere vergoedingen zijn we er echter niet. In het in 2025 gestarte visietraject is met de Raad voor Rechtsbijstand, de Nederlandse Orde van Advocaten en de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland besproken dat er ook maatregelen nodig zijn ten behoeve van het imago, onderwijs, bedrijfsstructuren en doelmatige bedrijfsvoering. Daar wordt met verschillende maatregelen ook op ingezet. U leest deze maatregelen terug in mijn brief aan beide Kamers van 24 april 2026 over het visietraject toekomst sociale advocatuur. De in de brief over het visietraject genoemde maatregelen die momenteel worden uitgevoerd zijn:
- Er is een verkenning gestart naar een bedrijfspakket voor sociaal advocaten.
- Er wordt een verkenning opgestart naar een opleidingsvoorziening.
- De komende maanden wordt gewerkt aan een bredere imagocampagne.
- Er lopen voortdurend gesprekken met onderwijsinstellingen over meer aandacht in eerstejaars vakken en toga-experiences.
- Er komt een subsidieregeling voor student-stagiairs ten behoeve van een stage en/of kantoorexperience.
- Over de nadere uitwerking van een vorm van een kantoortoeslag of een opleidingstoelage informeer ik u in de eerstvolgende voortgangsbrief.

De investeringen in de advocatuur moeten terechtkomen op de plekken waar de tekorten het grootst zijn. Graag een toezegging en toelichting op dit punt. (OPNL)

Antwoord
Ik ben het er mee eens dat de beschikbare middelen ten goede moeten komen van de regio's en rechtsgebieden waar tekorten dreigen. Hiermee houd ik uitdrukkelijk rekening in mijn beleid. Ik informeer uw Kamer voor de begrotingsbehandeling van Justitie en Veiligheid in de Tweede Kamer over de verdeling van de beschikbare €45 miljoen voor de versterking van de rechtsstaat,

[1] Het Gazprom-arrest van de Hoge Raad uit 2014. Hierin formuleerde de Hoge Raad vier strikte voorwaarden waaraan een buitenlandse rechterlijke uitspraak (van buiten de EU) moet voldoen om in Nederland erkend en tenuitvoergelegd te kunnen worden via Artikel 431 Rv
[2] Art 431 Rv geldt alleen voor landen waarmee Nederland geen verdrag heeft over de wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken.

waaronder de sociale advocatuur. Zoals aangegeven in mijn brief van 29 juni 2026 heb ik incidentele middelen beschikbaar gesteld voor een innovatiebudget voor initiatieven ter versterking van de sociale advocatuur, in het bijzonder in regio's en op rechtsgebieden waar tekorten dreigen.

Hoe kijkt de staatssecretaris naar het initiatief om een gezamenlijk opleidingscentrum op te richten voor jonge advocaten? (SP)

Antwoord
Ik ben bekend met een idee van de deken Noord-Nederland voor een opleidingskantoor in het Noorden om de jonge aanwas te stimuleren. Ik sta positief tegenover dit idee, en zal een concreet uitgewerkt plan bestuderen zodra ik deze ontvangen heb. Zoals aangegeven in het antwoord hierboven heb ik incidentele middelen beschikbaar gesteld voor een innovatiebudget voor initiatieven ter versterking van de sociale advocatuur, in het bijzonder in regio's en op rechtsgebieden waar tekorten dreigen. Dit budget wordt naar verwachting begin 2027 beschikbaar gesteld. Afhankelijk van de voorwaarden van het innovatiebudget en de inhoud van het plan zou een beroep kunnen worden gedaan op dit innovatiebudget, wat mogelijk kan leiden tot nieuw beleid. In de voortgangsrapportage toegang tot het recht, die voor de kerst naar beide Kamers wordt verzonden, zal ik inhoudelijk op het plan van het Noorden ingaan.

Kan de staatssecretaris binnen drie maanden een notitie aan de Kamer sturen met een uiteenzetting hoe de spreiding van rechtstatelijke voorzieningen structureel wordt betrokken bij wetgevingen investeringsbeslissingen? (OPNL)

Antwoord
Toegang tot rechtsstatelijke voorzieningen is essentieel in een rechtsstaat. Daar zijn we op verschillende plekken mee aan de slag, onder andere in het kader van de toegang tot het recht. Als het gaat om sociaaljuridische dienstverlening is kwartiermaker Lilian Marijnissen nu bezig om te kijken hoe we kunnen komen tot een landelijk dekkend netwerk. Het kabinet heeft hier ook geld voor uitgetrokken. Daarnaast stel ik een zoals hierboven ook aangegeven innovatiebudget beschikbaar voor initiatieven ter versterking van de sociale advocatuur, in het bijzonder in regio's en op rechtsgebieden waar tekorten dreigen. Ook ten aanzien van het openen of sluiten van politiebureaus wordt rekening gehouden met de benaderbaarheid en bereikbaarheid van de politie, de kwaliteit van het politiewerk en de veiligheidssituatie ter plaatse. Zoals eerder genoemd in mijn antwoord op de vraag van het lid Janssen informeer ik voor de begrotingsbehandeling van JenV beide Kamers over de verdeling van de beschikbare €45 miljoen voor de versterking van de rechtsstaat, waaronder de sociale advocatuur. Hier kom ik de komende maanden dus op een aantal verschillende momenten op terug.

Thema: Rechtsbescherming

Hoe bevordert de minister dat grote verschillen in strafrechtelijke geschillen begrijpelijk worden uitgelegd zonder daarbij in individuele gevallen te treden? (BBB)

Antwoord
In het algemeen is het vergelijken van op het eerste oog op elkaar lijkende zaken erg ingewikkeld. In iedere zaak spelen tal van feiten en omstandigheden, en bij de beslissing tot vervolging of bij de straftoemeting spelen ook verschillende factoren een rol. Te denken valt aan de ernst van het strafbare feit, de omstandigheden waaronder het feit is begaan, de proceshouding van de verdachte en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Dit alles wordt meegenomen bij de totstandkoming van de beslissing een zaak wel of niet te vervolgen en bij de bepaling van de strafmaat. Deze factoren kunnen ertoe leiden dat in twee ogenschijnlijk gelijke gevallen andere vervolgingsbeslissingen worden genomen of verschillende straffen of strafsoorten worden opgelegd. In de rechterlijke uitspraak motiveert de rechter de strafmaat. De rechter legt uit waarom de opgelegde straf passend is, gelet op het strafbare feit, de omstandigheden en de persoon van de verdachte.

Wat zijn de eerste bevindingen met het afwegingskader voor het instellen van hoger beroep tegen burgers in het bestuursrecht? Moet het afwegingskader voor hoger beroep tegen burgers in het bestuursrecht niet bindend worden gemaakt? (PRO)

Antwoord
Het afwegingskader bevat een set normen voor behoorlijk procedeergedrag voor alle juridische procedures tussen burger en overheid en is in april jl. ter beschikking gesteld aan uitvoeringsorganisaties, departementen en lokale overheden. Dat is redelijk recent, waardoor er nu nog onvoldoende beeld is van het gebruik ervan. Ik heb geen signalen dat een bindend kader noodzakelijk is. Het kader biedt een minimumnorm. De verschillen tussen bestuursorganen zijn groot en deze vorm van het kader geeft ruimte aan bestuursorganen om het kader aan te passen aan de eigen context. Tegelijkertijd wordt blijvend aandacht gevraagd voor het bestaan en het gebruik van het kader, onder meer door het geven van een webinar aan gemeenten. Het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Datacentrum (WODC) voert momenteel onderzoek uit om cijfermatig zicht te krijgen in de ontwikkeling van procedeergedrag van de overheid in algemene zin. De uitkomsten hiervan worden begin volgend jaar verwacht.

Vindt de staatssecretaris dat de huidige regels voor de ontvankelijkheid van belangenorganisaties voldoende waarborgen bieden om de grens te bewaken tussen rechterlijke rechtsbescherming en politieke besluitvorming? (50PLUS)

Antwoord
Ja. De eisen om voor een algemeen belang actie in te kunnen instellen worden in de rechtspraktijk nu al als streng ervaren. Het WODC heeft recent de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (WAMCA) geëvalueerd. Onlangs is het kabinetsstandpunt bij die evaluatie aan uw Kamer verzonden.[3] De onderzoekers bevestigen in de evaluatie de praktijkervaring van strenge eisen. Uit de evaluatie blijkt verder dat er geen noodzaak is aangetoond voor nadere eisen aan ontvankelijkheid, ook niet in vergelijking met het recht in ons omringende landen.

Heeft het kabinet de optelsom van maatregelen zoals vergunningsplichten die niet gelden voor defensie, bezuiniging op de Autoriteit Persoonsgegevens en het afschaffen van dwangsommen wel gemaakt en wat de maatregelen in samenhang betekenen voor het rechtsgevoel van de burgers en het vertrouwen in de overheid?
Wat wil de regering doen om de rechten van de burgers in landelijke gebieden en grensstreken te waarborgen? Hoe geldt de rechtsstaat ook voor hen?
Hoe rechtvaardig zouden PAS-melders de Nederlandse rechtsstaat vinden, nu zij ondanks het voldoen aan vereisten hun vergunningen en bestaanszekerheid dreigen te verliezen?
Welke waarde heeft een onherroepelijke vergunning voor de rechtsbescherming en rechtszekerheid van burgers en ondernemers, gezien de gewijzigde rechtspraak over intern salderen? (SP, PVV)

Antwoord
In mijn inleidende bespiegelingen tijdens het debat gaf ik aan dat het kabinet doorlopend zoekt naar een evenwicht. Soms kunnen urgente maatschappelijke behoeften op gespannen voet staan met kernwaarden van de rechtsstaat. Op dit moment werken we hard om aan milieueisen te kunnen voldoen, om voldoende woningen te kunnen bouwen, om energievoorzieningen op orde te krijgen en om de defensiegereedheid op peil te brengen. Ik vind het van groot belang dat burgers en ondernemers er in beginsel vanuit kunnen gaan dat toegekende rechten blijven gelden, die duidelijkheid is belangrijk. Het rechtszekerheidsbeginsel beschermt de burger tegen onzekerheid en willekeur door de overheid. Dat betekent bijvoorbeeld dat verleende vergunningen in beginsel niet worden aangetast. Tegelijkertijd geldt dat het beginsel van rechtszekerheid niet absoluut is. Er kunnen zich omstandigheden voordoen die noodzaken tot aantasting van een vergunning, bijvoorbeeld als andere belangen zwaarder wegen, zoals de volksgezondheid. Het intrekken van een vergunning is een ingrijpend besluit en brengt onzekerheid met zich mee. Uiteraard is het

[3] Brief van de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, 12 oktober 2026, Kamerstukken I, vergaderjaar 2026-2027, 34608, nr. C.

belangrijk dat bij dergelijke besluiten een grote mate van zorgvuldigheid wordt betracht. Tegen een intrekking staat een rechtsgang open, waarbij de rechter zal toetsen of het bestuursorgaan die benodigde zorgvuldigheid heeft betracht.
Gewijzigde regels komen altijd tot stand langs de democratische weg en we zorgen voor een evenwicht waarmee de rechtspositie van belanghebbenden zo min mogelijk wordt aangetast, desnoods door middel van financiële compensatie.
En soms blijken regels gewoon hun doel voorbij te schieten. Daar moeten we bij evaluaties van beleid ook eerlijk over zijn. Ook met dwangsommen als drukmiddel blijkt het voor sommige organisaties, zoals de IND, vaak niet mogelijk om binnen de wettelijke beslistermijn een besluit te nemen. Die dwangsommen bij overschrijding van de beslistermijn schieten dan hun doel voorbij en geven schijnzekerheid. Dan kunnen we het budget beter inzetten om de organisaties te ondersteunen bij het versnellen van de besluitvorming.
Tot slot wil ik graag het door u opgeworpen beeld over de financiering van voor de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) rechtzetten. Het kabinet heeft het budget voor de AP de afgelopen vijf jaren verdubbeld naar circa 57 miljoen euro. Het is voor de AP ook steeds een zoektocht hoe de organisatie met haar taken en verantwoordelijkheden toekomstbestendig haar werk moet kunnen blijven doen. We zijn daar actief met hen over in gesprek.

Hoe denken de bewindspersonen dat een slachtoffer van de toeslagen schandaal of uit huis geplaatste jongeren of Groningers vinden dat onze rechtsstaat ervoor staat? (SP)

Antwoord
Bij een gezonde rechtstaat hoort dat een overheid reflecteert op zijn handelen, excuses maakt als dat nodig is en daar passende maatregelen voor organiseert. Dat doen we in Groningen, bij de gedupeerden van het toeslagenschandaal, en bij uithuisgeplaatste kinderen na de kinderopvangtoeslagenaffaire. Specifiek voor de uithuisgeplaatste kinderen na de kinderopvangtoeslagenaffaire hebben we verschillende maatregelen getroffen. We gaan zelf in gesprek met de getroffen jongeren, zodat maatregelen echt aansluiten bij wat zij nodig hebben. Hierbij betrekken we het advies van de Nationale Jeugdraad. In lijn met de kabinetsreactie bieden we expliciete erkenning en werken we toe naar het op de juiste manier en op het juiste moment aanbieden van excuses. We zorgen daarnaast voor een onderwijsvoorziening om gemiste kansen in te halen, zodat jongeren zonder financiële drempels hun (afgebroken) opleiding kunnen vervolgen of hervatten.
Een voorbeeld van een algemene maatregel is kosteloze rechtsbijstand voor betrokkenen.
We moeten oppassen deze trajecten met elkaar te vergelijken, leed laat zich niet aan elkaar meten. We doen wat passend en nodig is, in overleg met degene om wie het gaat.

Ziet dit kabinet ook de rechtsongelijkheid tussen de andere landen van het Koninkrijk met betrekking tot tbs (het wordt te weinig opgelegd)? Op welke termijn kunnen we acties verwachten? (Fractie-Walenkamp)

Antwoord
Op gerelateerde vragen heb ik uw Kamer recent schriftelijk van antwoord voorzien.[4] Het klopt dat zowel de mogelijkheden tot oplegging van de tbs-maatregel, als de tenuitvoerlegging hiervan verschilt tussen de landen in het Koninkrijk. Op dit moment wordt Koninkrijksbreed hard gewerkt aan verbetering van de forensische zorg in het Caribisch deel van het Koninkrijk, waaronder tenuitvoerlegging van de tbs-maatregel. Dit gebeurt via het Koninkrijksbrede meerjarig programma forensische zorg en behandeling, tbs en PIJ. Sinds april 2026 is een programmamanager aangesteld die werkt aan een programmaplan en concreet plan van aanpak. Deze programmamanager wordt gefinancierd vanuit het ministerie van JenV. Het meerjarig programma vormt een vast agendapunt op het justitieel vierpartijenoverleg, waardoor de vier justitieministers van het Koninkrijk hier consequent op sturen.

Thema: AI en gegevensbescherming

[4] Vindplaats: 69564ad9-3160-4841-a295-9329e7cdd2cf

Kan de staatssecretaris toezeggen dat de uitvoeringswet voor AI en algoritmes snel komt, met voldoende bevoegdheden en financiering voor de Autoriteit Persoonsgegevens? (PRO)

Antwoord
De staatssecretaris van Digitale Zaken en Soevereiniteit is verantwoordelijk voor de coördinatie van de totstandkoming van de uitvoeringswet van de AI-verordening. Het ministerie van EZK is in samenspraak met de andere departementen bezig met de uitwerking van de uitvoeringswet. Momenteel worden alle reacties die op de conceptuitvoeringswet zijn binnengekomen verwerkt en wordt de wet klaar gemaakt voor advisering door de Raad van State. Alle beoogde markttoezichtautoriteiten, waaronder de Autoriteit Persoonsgegevens, hebben in juni in beeld gebracht welke capaciteit, expertise en bevoegdheden de nieuwe taken in de conceptuitvoeringswet vergen en wat de gevolgen zijn voor het bestaande takenpakket. De toetsen van de toezichthouders worden betrokken bij de reguliere begrotingsbesluitvorming.

Hoe zet het kabinet zich in om burgers te beschermen tegen ontwikkelingen op het gebied van AI? (VVD en Volt)

Antwoord
Er is bestaande en/of onlangs in werking getreden wetgeving die helpt bij het beschermen van burgers tegen risico’s van AI. Mijn collega van EZK zet zich, samen met andere collega’s in het kabinet, waaronder de minister van BZK en mijzelf, zowel nationaal als internationaal in voor effectieve AI-regulering en adequate rechtsbescherming. Ik besef terdege dat alleen wetgeving niet voldoende is om burgers volledig te beschermen tegen de risico’s van AI. Enerzijds is hier overheidsbemoeienis of -optreden gewenst en nodig. Opsporing, handhaving en toezicht dragen bij aan effectuering van deze wetgeving. Er is daarnaast ook een opdracht voor de samenleving als geheel om te bepalen hoe de balans tussen de kansen en risico’s van AI er uit zou moeten zien. Ook het vergroten van bewustzijn en kennis over deze kansen en risico’s en het weerbaar maken van burgers zie ik daarom als een belangrijke kabinetsbrede opgave.

Hoe waarborgen wij rechtsbescherming wanneer algoritmes steeds vaker besluitvorming ondersteunen? (VVD en Volt)

Antwoord
Het kabinet vindt het belangrijk dat overheidsbesluiten navolgbaar en transparant zijn, ook wanneer daarbij gebruik wordt gemaakt van algoritmes. Zo worden algoritmes bijvoorbeeld ingezet om medewerkers te helpen om te bepalen of iemand voor een bepaalde toeslag in aanmerking komt of om de hoogte van een belastingaanslag te helpen te bepalen. In de brief van 11 juli 2025 aan de Tweede Kamer is een beleidsonderzoek aangekondigd naar de vraag of de Algemene wet bestuursrecht moet worden aangepast om transparantie over algoritmegebruik door bestuursorganen te vergroten. Ik streef ernaar de Tweede Kamer, mede namens de minister en staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, uiterlijk eind januari 2027 te informeren over de uitkomsten van het onderzoek en de vervolgstappen die het kabinet op dit onderwerp zal nemen. Nu al gelden de verplichtingen uit de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) evenals de waarborgen uit de AI-verordening wanneer besluiten mede tot stand komen door gebruik van algoritmes of AI- toepassingen.

Erkent de regering de risico's van AI en digitaliseren voor de rechtsstaat en hoe worden rechterlijke instanties hierop voorbereid? (Volt)

Antwoord
Ja, de regering erkent de risico’s voor de rechtsstaat van digitalisering en artificiële intelligentie. De rechterlijke instanties hebben een opleidingsprogramma opgezet over AI, waarin zowel de rechters als de ondersteunende medewerkers worden getraind binnen dit programma. Digitale weerbaarheid is bij de rechterlijke instanties op het hoogste bestuurlijke niveau georganiseerd en heeft continue aandacht.

Hoe beschermen wij de privacy van burgers in een datagedreven samenleving? (VVD)

Antwoord
Sinds 2018 geldt de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG is technologieneutraal, wat betekent dat ook bij nieuwe datagedreven ontwikkelingen bescherming wordt geboden. Daarnaast hebben we in het coalitieakkoord opgenomen om te gaan werken aan een herziening en vereenvoudiging van de AVG, zowel in Europees verband als in de toepassing van de huidige AVG in Nederland. De aanpak voor de uitwerking van deze ambitie wordt op dit moment vormgegeven. In dat kader vond op 15 oktober jl. een brede werkconferentie plaats met professionals uit private en publieke organisaties, belangenvertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld, en wetenschappers.

Kan de staatssecretaris aangeven hoe vanuit haar verantwoordelijkheid voor de rechtsstaat aan regulering van AI wordt gewerkt? (D66)

Antwoord
Samen met de staatssecretaris van EZK en andere collega's in het kabinet zet ik mij in voor effectieve regulering van AI en (daarmee) het versterken van de rechtsstaat. AI begeeft zich niet in een juridisch vacuüm. Ook bestaande regulering is van toepassing op de inzet van AI, zoals de AVG en het strafrecht. Daarnaast zijn er de afgelopen jaren nieuwe regels bijgekomen, zoals de Europese AI-verordening en het Kaderverdrag AI van de Raad van Europa. Ook zet ik mij in om bestaande wet- en regelgeving, waar nodig, in het licht van technologische ontwikkelingen te herzien/actualiseren. Zo wordt momenteel bijvoorbeeld onderzocht of de normen in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) moeten worden aangescherpt met het oog op het bieden van voldoende transparantie bij besluiten die (mede) tot stand komen door middel van algoritmes, zoals ik hiervoor vermeldde in het antwoord op vragen van de fracties van de VVD en Volt. Hieronder vallen ook algoritmes die kunnen worden aangemerkt als AI. Er wordt naar gestreefd de Tweede Kamer uiterlijk eind januari 2027 over de uitkomsten van het onderzoek en de vervolgstappen die het kabinet op dit onderwerp zal nemen.

Welke AI-toepassingen acht het kabinet onaanvaardbaar, welke waarborgen biedt het burgers en wat is de kabinetsvisie op deze ontwikkelingen? (PRO)

Antwoord
De verboden AI-systemen zoals opgenomen in de Europese AI-verordening zijn onaanvaardbaar, zoals systemen die worden gebruikt voor social scoring[5] en emotieherkenning op de werkplek of in het onderwijs. De AI-verordening biedt naast verboden ook waarborgen aan burgers door verschillende eisen te stellen aan AI-systemen met een hoog risico, waaronder het doen van een fundamentele rechten impact assessment. Verder worden er individuele rechten geïntroduceerd, zoals klachtrecht en het recht op uitleg. Wij volgen technologische ontwikkelingen die mogelijk een negatieve impact op de samenleving kunnen hebben. Waar nodig tracht het kabinet hier proactief, en in Europees verband op te anticiperen. Een voorbeeld hiervan is het nieuwe verbod op nudify apps, dat met steun van Nederland is opgenomen in de AI-verordening. Onder coördinatie van de staatssecretaris van EZK werkt het kabinet aan de implementatie van de wet.

Kan de staatssecretaris een overzicht geven van de manieren waarop AI positief kan worden ingezet in de justitieketen en kan helpen bij het oplossen van bestaande knelpunten? (D66)

Antwoord
In algemene zin kan AI ingezet worden als middel om routinematige werkzaamheden efficiënter op te pakken in (grote/massale) werkprocessen. Zo gaat het niet alleen sneller, maar kan ook werkplezier en in sommige gevallen de kwaliteit – zoals bij de inzet van technologie voor het vergelijken van vingerafdrukken - toenemen.
Enkele voorbeelden:

[5] Het toekennen van punten of cijfers aan mensen op basis van hun sociaal gedrag, persoonlijke kenmerken of interacties.

- In overheidscommunicatie kan AI worden gebruikt om het taalniveau van teksten te controleren of om te zetten naar B1-niveau. Dit draagt bij aan begrijpelijkheid van de tekst en toegankelijkheid en transparantie van overheidscommunicatie.
- Het CJIB gebruikt data-analyse om te voorspellen of iemand een boete in één keer kan betalen of dat er risico is op problematische schulden. Als een persoon een tweede aanmaning ontvangt voor een verkeersboete en deze niet (volledig) betaalt, kan hij of zij zo gericht worden gebeld door het CJIB om te zorgen dat deze aanmaning niet bijdraagt aan het ontstaan of verergeren van problematische schulden.
- Voorrecht-rechtspraak is een digitaal platform van de Nederlandse Rechtspraak dat gebruikmaakt van een AI-chatbot (de 'Verkenner') en een 'zaakvergelijker' om burgers laagdrempelig en gratis te helpen bij het begrijpen en oplossen van juridische conflicten. Het project is eind 2025 uitgeroepen tot Beste Overheidsinnovatie van het Jaar.
- Andere concrete toepassingen zijn beeldherkennings-AI die door het NFI wordt ingezet om bijvoorbeeld wapens of andere voorwerpen snel uit grote hoeveelheden in beslag genomen videomateriaal te halen.
- Ook de vuurwerkverkenner van NFI, waarmee agenten een foto kunnen maken van vuurwerksnippers om zo snel het merk en soort vuurwerk te kunnen vaststellen, helpt de opsporing te versnellen.

Overige vragen

Wat wil de regering doen om medewerkers van penitentiaire inrichtingen (PIW’ers) beter te beschermen tegen geweld en bedreigingen, mede naar aanleiding van de moord op een afdelingshoofd van PI Zaanstad? (BBB)

Antwoord
De gebeurtenis op vrijdagmiddag 25 september 2026 waarbij een medewerker van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) is doodgeschoten op een vol terras in Amsterdam is zeer schokkend en heeft mij diep geraakt. Mijn medeleven gaat allereerst uit naar zijn vrouw, kinderen, naaste familieleden, directe collega’s, andere dierbaren en de getuigen. Dat medewerkers buiten de gevangenismuren geconfronteerd worden met ernstige agressie en geweld is volstrekt onacceptabel. Achter ieder incident staat een mens, een collega met een gezin en een leven buiten het werk. De medewerkers van DJI verrichten vaak zwaar werk onder moeilijke omstandigheden. Zij verdienen daarom onze waardering. DJI neemt ieder incident uiterst serieus: er wordt ook nu al indien nodig opvang en ondersteuning geboden, aangifte gedaan en nauw samengewerkt met politie en justitie. Tegelijkertijd investeert DJI blijvend in de weerbaarheid en veiligheid van hun medewerkers.

Wat wil de regering doen aan het tekort aan gevangeniscapaciteit, waardoor veroordeelden eerder worden vrijgelaten of hun straf niet kunnen uitzitten? Overweegt zij maatregelen op korte termijn om deze aantasting van de rechtsstaat te verhelpen, en zo ja, welke? (BBB)

Antwoord
Met het pakket aan maatregelen zoals aangekondigd in het actieplan ‘Ruimte voor Recht’ zet het kabinet de stappen die nu nodig zijn om het tekort aan capaciteit op te vangen en op de lange termijn weer toe te werken naar een sanctiecapaciteit die aansluit op de behoefte en beter bestand is tegen fluctuaties in vraag en aanbod. Dit draagt eraan bij dat straffen weer volledig kunnen worden uitgevoerd. Om tot duurzame oplossingen te komen wordt onder andere ingezet op de volgende punten:
1. Het aanbod aan capaciteit moet worden behouden door renovaties en daarnaast worden vergroot; zo zet ik onder andere in op de heropening van voormalig PI Almere en het uitbreiden van tijdelijke capaciteit.
2. De doorstroom moet worden bevorderd; zo werk ik aan het verruimen van het penitentiaire programma en de Beperkt Beveiligde Afdeling (BBA).
3. Een doelmatiger inzet van personeel; denk hierbij aan een sober instroomregime voor de eerste fase van detentie en een regime speciaal voor Beperkt Risico Gedetineerden (BRG), waar minder personeel nodig is.

4. Tenslotte zetten we in op maatregelen die de instroom beperken, maatregelen die gericht zijn op een toereikend personeelsbestand, en maatregelen om het capaciteitstekort op korte termijn op te vangen.

Samen met DJI en de andere betrokken ketenpartners ben ik voortvarend aan de slag met het uitvoeren van deze maatregelen. Ook met dit pakket is het echter niet haalbaar om de huidige noodmaatregelen op korte termijn af te bouwen. De realiteit is dat de effecten van de structurele maatregelen niet van vandaag op morgen zichtbaar zijn, waardoor de noodmaatregelen nog een tijd noodzakelijk zullen zijn. Gezien de verwachte tekorten in het najaar is daarom in het actieplan aangegeven dat de noodmaatregelen nog een tijd noodzakelijk blijven en mogelijk moeten worden uitgebreid. Het blijft cruciaal om nu te starten met structurele maatregelen omdat het probleem alleen maar groter wordt als wordt gewacht. Met een kabinetsreactie op het initiatiefwetsvoorstel Slimmer Straffen ben ik momenteel bezig.

Hoe wenselijk vindt de regering het dat de overheid organisaties financiert die via strategische rechtszaken politieke keuzes proberen af te dwingen en is de regering bereid tot volledige transparantie over deze subsidies?
En hoe borgt de regering dat deze subsidies uitsluitend worden besteed aan het doel waarvoor ze zijn verstrekt? (PVV)

Antwoord
Wij maken in de begroting inzichtelijk welke exploitatiesubsidies aan de onder het ministerie ressorterende organisaties worden verstrekt. Daarnaast verlenen we projectsubsidies, waarover we bijvoorbeeld via Kamerbrieven informatie verstrekken. Voor alle subsidies geldt dat wij zoveel mogelijk transparant zijn. Aan de subsidieverlening verbindt het ministerie voorwaarden die worden vastgelegd in de subsidiebeschikking, waarover subsidieontvangers verantwoording af moeten leggen. Deze voorwaarden waarborgen onder meer dat de gesubsidieerde activiteiten aansluiten bij de beleidsdoelstellingen van het ministerie en dat de toegekende middelen overeenkomstig deze doelstellingen worden besteed.

Bij EU-richtlijnen werden vaak elementen aan de implementatie wetgeving toegevoegd die ook puur Nederlandse gevallen afdekken. Hoe gaat dit in de toekomst werken als de Nederlandse wetgeving in principe niet meer aan te pas hoeft te komen doordat er meer EU-verordeningen komen? Welk effect heeft op de toepassing van het gelijkheidsbeginsel in de uitvoering van deze wetgeving en hoe kan de nationale context worden meegenomen? (Volt)

Antwoord
Het klopt dat de EU vaker kiest voor het instrument van verordeningen die rechtstreeks doorwerken in het nationale recht, in plaats van richtlijnen die eerst omgezet moeten worden naar nationale regelgeving. Dat gebeurt om sneller te komen tot meer uniforme regelgeving binnen de EU over de onderwerpen waarvoor de EU bevoegd is. Die werkwijze dient het gelijkheidsbeginsel in die zin, dat dan binnen de EU gelijke regels gelden voor de onderwerpen die door middel van verordeningen zijn geregeld. Daar staat tegenover dat de nationale wetgever dan niet of minder goed in staat is om de invulling van Europese normen aan te laten sluiten aan de bestaande nationale omstandigheden en regelgeving. Het is daarom van belang om bij de Nederlandse standpuntbepaling over Europese regelgevingsvoorstellen te bezien of de materie waarop het voorstel betrekking heeft, zich leent voor het instrument van een verordening en of het voorstel voldoende aansluit bij de Nederlandse wensen. Bij onderwerpen waar de regelgeving al in hoge mate op EU-niveau is geharmoniseerd (denk bijvoorbeeld aan de toelating van gewasbeschermingsmiddelen) ligt het voor de hand te kiezen voor verordeningen. Maar wanneer er nog grote praktische of juridische verschillen tussen de lidstaten bestaan, ligt dat instrument minder voor de hand. Het is dan zaak om bij de onderhandeling over de EU-voorstellen tot regelgeving te pleiten voor het instrument van een richtlijn, die ruimte biedt om die aansluiting goed te regelen. Over de Nederlandse inzet voor deze onderhandelingen wordt het parlement vooraf geïnformeerd door middel van de zogenaamde BNC-fiches die interdepartementaal worden opgesteld in de Commissie Beoordeling nieuwe Commissievoorstellen (BNC).

De procespositie van de burger is in het bestuursrecht zwakker en onterechte bestraffing ligt op de loer. Ziet het kabinet dit ook zo? Is het kabinet bereid om hier serieus aandacht aan te besteden? Controledwang en zucht schieten door. Dit raakt de rechtsstaat. Wat gaat u hieraan doen? (Fractie Walenkamp)

Antwoord
Om de positie van burgers te versterken is door het kabinet op het terrein van de sociale zekerheid een wetsvoorstel in procedure gebracht voor een nieuw handhavingsstelsel dat uitgaat van vertrouwen in burgers, ruimte biedt om fouten te herstellen en alleen sancties inzet bij daadwerkelijk misbruik. Het wetsvoorstel biedt meer ruimte om bij het opleggen van sancties rekening te houden met de persoonlijke omstandigheden van de uitkeringsgerechtigde. Verder wordt in het nieuwe handhavingsbeleid meer aandacht besteed aan preventie, duidelijke regels en betere dienstverlening om overtredingen te voorkomen. Uw Kamer heeft op 27 oktober jl. over dit wetsvoorstel gestemd en het wetsvoorstel aangenomen. Ook werkt het kabinet aan een wetsvoorstel dat voorschrijft dat het bestuur aandacht heeft voor de individuele belangen van burgers (waarborgfunctie van de Algemene wet bestuursrecht).

Wat is de laatste stand van zaken met betrekking tot een lobbyregister en contourennota? In hoeverre is het Ierse model een goed voorbeeld? (Volt)

Antwoord
De Hoofdlijnenbrief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties volgt eind dit jaar. Daarbij wordt inspiratie gehaald uit meerdere varianten, waaronder het Ierse model.

Hoe reflecteert de regering op het uitgangspunt dat grote maatschappelijke uitdagingen aan de voorzijde moeten worden opgelost met gedurfd beleid, juiste inspraak en voldoende uitvoeringscapaciteit?
Hoe kan de regering ervoor zorgen dat ingrijpen in de rechtsbescherming van burgers zoveel mogelijk wordt voorkomen? (Volt)

Antwoord
Ik deel de mening dat het belangrijk is dat grote maatschappelijke uitdagingen aan de voorzijde op worden gelost. Dat betekent in de eerste plaats dat er duidelijke keuzes moeten worden gemaakt die worden neergelegd in eenvoudige en begrijpelijke wetgeving. Daarnaast moeten versnellingsmaatregelen zo veel mogelijk worden gezocht in de fase van besluitvorming. Bij grote urgente maatschappelijke uitdagingen kan het soms noodzakelijk zijn dat ook in de beroepsfase wordt gekeken naar versnelling. Die keuze mag niet lichtzinnig worden genomen en de rechtsbescherming moet in voldoende mate gewaarborgd blijven. Daarom ontwikkelen we momenteel een afwegingskader dat departementen bij nieuwe wetgeving ondersteunt bij het maken van dit soort afwegingen. Ook onderzoek ik welke wijzigingen van de Algemene wet bestuursrecht bestuursrechters kunnen helpen om beroepszaken sneller af te handelen met behoud van voldoende rechtsbescherming.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving
Directie Rechtsbestel
Rechtspraak en Geschilopl.

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

nota

Schriftelijke beantwoording restant aan vragen Eerst Kamer tijdens het debat over de Staat van de rechtsstaat

Datum
6 november 2026

Onze referentie
8169056

Bijlage(n)
- Aanbiedingsbrief aan Eerste Kamer
- Overzicht van resterende vragen en antwoorden van het beleidsdebat op 27 oktober jongstleden

1. Aanleiding
Het beleidsdebat in de Eerste Kamer over de Staat van de rechtsstaat op 27 oktober jongstleden werd geschorst lopende uw beantwoording in eerste termijn. Op 10 november aanstaande is van 13.30 tot 15.30 uur het vervolg van het debat gepland. Op verzoek van de Eerste Kamer wordt voorgesteld de resterende vragen schriftelijk te beantwoorden. We hebben ervoor gekozen de vragen schriftelijk te beantwoorden vanaf het moment van de eerste schorsing.

2. Geadviseerd besluit
U wordt geadviseerd in te stemmen met verzending van bijgaande beantwoording.

3. Kernpunten
U beantwoordde de vragen over (de blokjes) Staatscommissie, wetgevingskwaliteitsbeleid en rechtspraak reeds mondeling. U heeft na de eerste schorsing ook antwoord gegeven over toegang tot het recht en gedeeltelijk over rechtsbescherming. Deze antwoorden zijn waar nodig geschikt gemaakt als schriftelijk antwoord. De overige - nog niet beantwoorde - vragen betroffen de onderwerpen:
- AI en gegevensbescherming;
- Overige onderwerpen

Deze indeling gaf u ook aan in het begin van uw mondelinge beantwoording.

4. Afstemming
De antwoorden zijn opgesteld vanuit de desbetreffende directies en zo nodig afgestemd met het ministerie van BZK.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden
De persoonsgegevens van de ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.